

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ**

ТЕЗИ

**ІХ Всеукраїнських наукових читань
за участю молодих учених**

«ФІЛОЛОГІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ: НОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ»

ЧАСТИНА ІІ

10 – 11 квітня 2025 року

**Київ
2025**

ЛІТЕРАТУРА

1. Загнітко А. Теорія лінгвоперсонології : монографія / Анатолій Загнітко ; ДНУ ім. Василя Стуса. – Вінниця : Нілан-Лтд, 2017. – 135 с.
2. Загнітко А.П., Монастирецька Г. Лінгвістика тексту : Хрестоматія / Донецьк: ДонНУ, 2009. - 164 с.

Підвойний В.М., *к.філол.н., доц., ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка*

ЛЕКСИКОГРАФІЧНИЙ ПРОЄКТ «ТЮРКІЗМИ У ЛЕКСИЧНОМУ СКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»: СТРУКТУРА ТА МЕТОДИКА УКЛАДАННЯ

У доповіді аналізуються потреба телеологічного представлення корпусу тюркських лексичних елементів, що функціонують у лексичній системі сучасної української мови (СУМ).

Українське порівняльне мовознавство отримало належну теоретичну та прикладну базу (праці Р. Болдирєва, В. Бушакова, Г. Халимоненка [1]) для полісинтетичного дослідження тюркізмів, що функціонують у різних статусних презентаціях на рівні лексичної системи сучасної української мови. Стратегією укладання проєкту є отримання нових даних та верифікація існуючого контенту на текстових матеріалах сучасних тюркських мов. Базовою концепцією, що об'єднує дискусійні погляди на етимологічне походження переважної більшості тюркізмів СУМ, визначаємо ідею Г. Халимоненка про «мовний союз» на теренах Причорномор'я, в межах якого відбувалися безпосередні і дистанційні контакти давніх тюркських етносів з українцями, починаючи з IX-XI ст. Методика формування «Словника тюркських лексичних елементів української мови» (ідея проф. Г. Халимоненка) корелюється з можливостями сучасного корпусу української мови (mova.info), національним корпусом кримськотатарської мови (<https://ctcorpus.org>), серією новітніх словників іншомовних слів. Потребують уточнення результати досліджень тюркських лексичних елементів у складі СУМ, що акумульовані в авторитетних етимологічних словниках, що видані в країнах тюркського світу [2]. Термінологічні інновації у царині етимологічних і порівняльних досліджень мовних контактів (термінологічна легалізація термінів «киримотатаризм», «туркізм», «ногаїзм», «половенізм») сприятимуть, на нашу думку деталізації історичних умов і векторів взаємовпливу української і мов тюркського світу. Прогнозована кількість киримотатаризмів в українській мові – понад 200 лексем. Реалізація окресленого проєкту уможливить уведення у науковий обіг статистичних даних, отриманих за допомогою методів комп'ютерної лінгвістики та стабілізацію дискусій щодо кількісного і якісного представлення тюркських лексичних елементів у політематичних лексико-семантичних групах української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Халимоненко Г.І. Тюркська лексична скиба українського словника. Ч.І. – К., 2010. 363 с
2. Karaağaç G. Türkçe verintiler sözlüğü. Ankara: TDK, 2008. 967 s.

Підлущька О.І., *магістрантка, ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка*

Сайко М.А., *д.філос., асист., науковий керівник*

СТАНДАРТУВАННЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СПІЛЦІ «NUTERM»

Через багатостолітню московізацію, що зводилася до знищення автентичних українських термінів та накидання українцям термінологічних симулякрів, виникає нагальна потреба в очищенні та відродженні української термінології.

Спілка німецько-українських термінологів «Nuterm» – це добровільне об'єднання науковців і здобувачів освіти на кафедрі германської філології та перекладу Навчально-

наукового інституту філології Київського національного університету імени Тараса Шевченка, яке прагне зробити внесок у розвиток та унормування української термінології. Діяльність *Nuterm* розпочалася в жовтні 2024 року із порівняльного розбору німецького посібника з будівельного проектування «*Bauentwurfslehre: Grundlagen, Normen, Vorschriften*» Е. Нойфerta [6] та його авторизованого перекладу українською мовою [4]. Виявивши низку термінологічних симулякрів внутрішньомовного рівня (або ж московізмів) та позамовного (референційного) рівня, члени спілки розпочали десимулякризацію будівельної термінології на німецько-українській перекладовій площині, щоб згодом укласти відповідного галузевого словника. **Мета** цієї розвідки полягає в представленні проміжних результатів роботи спілки «*Nuterm*» та визначенні дальших перспектив унормування будівельної термінології в німецько-українському напрямку. Наразі члени спілки зосередили увагу на розділі «*Treppen*» (укр. «*Сходи*»), де було виявлено хибні перекладацькі рішення та термінологічну непослідовність. Для пошуку втрачених автентичних українських термінів ми послуговуємося, наприклад, такими словниками: «*Словарь української мови*» (Б. Грінченко) [1], «*Німецько-український словник термінів архітектури і будівництва*» (С. Кійко, Є. Пинтюк) [2], «*Російсько-український академічний словник*» (А. Кримський, С. Єфремов) [3], «*Словарь російсько-український*» (М. Уманець, А. Спілка) [5] та ін. Для створення українських відповідників у разі їхнього браку ми відштовхуємося від дефініційного розбору, спираючись на стандарти DIN та ДСТУ. До кожного поняття ми пропонуємо власні українські визначення. Розгляньмо кілька прикладів. В авторизованому перекладі спостерігаємо явище термінологічної непослідовності: найуживанішого терміна досліджуваного підрозділу *Stufe* (синоніми: *Trittstufe*, *Treppenstufe*), від якого походить велика кількість інших термінів, відтворено як *сходинка*, *проступ*, *підсходинка*. Лексикографічний розбір уможливив віднайдення українського відповідника *східець*. Окрім того, ми визначили частотність вживання терміна *сходинка*, який також відповідає нормам української мови. На засіданні одноголосно затвердили два відповідники.

Наступний опрацьований термін – *Trittfläche*, що його не було відтворено в авторизованому перекладі. Він означає «*горизонтальну поверхню східця, на яку ступають, піднімаючись угору чи спускаючись униз*» (дефініція наша). Виходячи з дефініції, члени спілки схвалили такі варіантні відповідники: *східцева поверхня* та *сходинкова поверхня*.

До будови східця належить також *Auftritt* (синоніми: *Stufenauftritt*, *Treppenauftritt*), що означає «*відстань в ширину від краю вищого східця до краю нижчого східця в проєкції*» (дефініція наша). Аналізований термін було відтворено за допомогою безпідставно перейнятої з московської мови лексеми *проступ*. Опрацювання відповідної фахової літератури та лексикографічних джерел спричинилося до схвалення відповідника *виступ*. Зауважмо, що в українських паралельних текстах також можна натрапити на хибну сполуку *ширина сходинки* у значенні *виступу*. Проблематичним виявився також німецький термін *Unterschneidung*, що означає «*відтин східцевої поверхні нижнього східця*» (дефініція наша). У перекладі знаходимо відповідника *різниця*, який не можна вважати рівновартником, оскільки він не відтворює змісту поняття. Відповідно до наданого визначення затверджений відповідник – *підріз*. За варіантний відповідник може правити *ширина підрізу*, а надто ж коли йдеться про переклад ескізних креслень. Отже, очищення української будівельної термінології є неодмінною умовою деколонізації мовного простору України. Результати нашої діяльності свідчать про необхідність дальшого дослідження та формування єдиної та науково обґрунтованої термінологічної платформи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грінченко Б. Словарь української мови. Берлін: Укр. Слово, 1924. 1109 с.
2. Кійко С. В., Пинтук С. С., Німецько-український словник термінів архітектури і будівництва. Близько 7 000 термінів і терміносполук. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2020. 144 с.
3. Кримський. А. Російсько-український академічний словник [Електронний ресурс]. 1933. Режим доступу: http://chtyvo.org.ua/authors/Krymskyi_Ahatanhel/Ros-ukr_akademichnyi_slovyk/.
4. Нойферт Е. Будівельне проектування: довідник. 40-ве вид. Київ: Фенікс, 2017. 619 с.
5. Словарь російсько-український: [у 4 т.]. Збір. і впоряд.: М. Уманець, А. Спілка. Львів: 3 друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1893–1898.
6. Neufert E. Bauentwurfslehre: Grundlagen, Normen, Vorschriften. Handbuch für den Baufachmann, Bauherrn, Lehrenden und Lernenden. 40. Auflage. Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden, 2012. 582 S.

Пітик К.М., аспірантка, ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка
Бурбело В.Б., д.філол.н., проф., науковий керівник

«НОРДИЧНИЙ МІФ» У ФРАНКОМОВНІЙ БЕЛЬГІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ВІД ВИТОКІВ ДО ФАНТАСТИКИ ЖАНА РЕ

Актуальність дослідження. Хоча бельгійська франкомовна література протягом тривалого часу перебувала в тіні французької, вона зберігала власну ідентичність, зокрема й завдяки специфічному синтезу нордичних і латинських впливів. Дискурс «бельгійської нордичності» був не лише естетичним чи культурним феноменом, а й важливим чинником літературної легітимації бельгійських авторів. Вплив цього феномену простежується на різних рівнях – від тематики й образності до мовних експериментів, що впливали на бельгійську літературу впродовж ХХ століття. Ідея «північного бачення» перетворилася на важливий елемент франкомовної бельгійської фантастики, зокрема у творчості Жана Ре, який поєднав у своїй прозі фламандську тяглість до таємничого з впливами символізму, натуралізму та готичної традиції. **Мета дослідження.** Визначити роль «нордичного міфу» у формуванні бельгійської франкомовної літератури, простежити його вплив на фантастику ХХ століття та проаналізувати, як ця концепція втілена в творчості Жана Ре на рівні тем, образів і стилю.

На зламі ХІХ і ХХ століть бельгійська франкомовна література зазнавала значного впливу концепції «північного бачення» (або ж «нордичного міфу»), що дала змогу говорити про її специфічну ідентичність, вибудовану на перетині германської та латинської культур. Письменники кінця ХІХ століття інтерпретували «бельгійськість» (*belgité*), або «бельгійську душу» (*âme belge*) [9], як гармонійний синтез цих двох традицій, де «нордичність» проявлялася як екзотичний ідентифікаційний елемент у межах франкомовного дискурсу [3]. Чимало дослідників, зокрема Ж.-М. Кленкенбер, узагальнюють феномен «бельгійськості» формулою «нордичність + французька мова» [6]. Символізм і натуралізм, що слугували передумовами розвитку фантастичної літератури, також апелювали до фламандського культурного спадку: символісти досліджували нереальне, межові стани свідомості та гру світла й тіні, тоді як натуралісти зверталися до народних легенд і міфологічних сюжетів. Фламандська традиція, що асоціювалася з «туманними краєвидами, рівнинною країною, сповненою привидами і зловісних тіней» [1], стала одним із ключових компонентів бельгійської фантастики.

К. Вандемелебрук визначає нордичний міф як поєднання престижу французької мови та натхнення фламандської душі, що пронизало молоду бельгійську літературу наприкінці ХІХ століття [12]. Цей міф знайшов відображення у творчості багатьох франкомовних письменників і літературних критиків Бельгії: Еміля Верхарна, Моріса Метерлінка, Жоржа Роденбаха, Жоржа Екаута тощо. Усі вони поділяли прагнення до створення суто бельгійської літератури, яка вирізнялася б — передусім завдяки своїм «північним» рисам — від